

42. Там само. – С. 454.
43. Пушкаш А. И. Венгрия в годы Второй мировой войны ... – С. 467.
44. Там само.
45. Там само. – С. 467–468.
46. Там само. – С. 478–479.
47. Кором М. К вопросу о заключении перемирия с Временным национальным правительством Венгрии (декабрь 1944 г. – январь 1945 г.) / М. Кором // Военно-исторический журнал. – 1977. – № 1. – С. 99–104.

В статье дана беглая сравнительная характеристика двух важных периодов в новейшей истории Венгрии, известных в научной литературе как “эпоха М.Хорти” и “эпоха Я.Капара”. Освещено положение народного хозяйства, тяжелые для страны последствия войны. Особое внимание уделено нарастанию кризиса хортистского режима, политическому курсу правителя – восстановлению контактов с Англией и США, участию их войск в оккупации страны, вынужденности его обращения с просьбой о перемирии к И.В.Сталину. Рассказано о смещении М.Хорти – государственном перевороте 15–16 октября 1944 г. и приходе к власти Ф.Салаши, терроре, развязанном нилашистами против соотечественников; освобождении страны войсками советской армии и формировании органов новой народно-демократической власти.

Ключевые слова: М.Хорти, Я.Капар, хортистский режим, нилашистский переворот 15–16 октября 1944 г., Ф.Салаши, террор, движение Сопротивления, Венгерский фронт, Венгерский фронт национального освобождения (ВФНО), Союзная контрольная комиссия (СКК), И.В.Сталин.

In the article the fluent comparative characteristic of two important periods in the contemporary history of Hungary, known in scientific literature as “M.Horti’s era” and “Ya.Kadar’s era” is given. Are shined the provision of a national economy, heavy for the country of a consequence of war. The special attention is paid to increase of crisis of a hortistsky mode, a political policy of the governor – restoration of contacts with England and the USA, participation of their armies in country occupation, forcedness of its address with a request for I.V.Stalin’s truce. It is told about M.Horti’s removal – revolution on October 15–16, 1944 and coming to power of F.Salashi, the terror untied by nilashist against compatriots; country release by armies of the Soviet army and formation of bodies of the new people’s democratic power.

Keywords: M.Horti, Ya.Kadar, hortistsky mode, nilashistsky revolution on October 15–16, 1944, F.Salashi, terror, a resistance movement, the Hungarian front, the Hungarian Front of National Release (HFNR), the Allied Control Commission (ACC), I.V.Stalin.

УДК 94(477)1992

Степан КОБУТА, Лариса КОБУТА

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК У 1992 р.: ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЖИТТЯ МІСТА В ПЕРШІЙ РІК УКРАЇНСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Стаття присвячена аналізу основних тенденцій економічного та соціального розвитку Івано-Франківська після здобуття Україною державної незалежності. Проаналізовано кризові явища економічних процесів, зміни в міській господарській інфраструктурі, пов’язані з переходом до нових ринкових умов. Наведено приклади регуляторних та адміністративних заходів міської влади щодо стабілізації економічної ситуації. Окреслено вузлові моменти соціальних проблем розвитку міста, поведінки й настроїв міських мешканців. Відображено стан повсякденного життя пересічних громадян, рівень товарного й побутового забезпечення їхніх життєвих потреб.

Ключові слова: інфляція, Івано-Франківськ, економічна криза, Івано-Франківський міськвиконком, ринкові відносини.

Комплексний розгляд процесів новітнього національно-державного відродження зумовлює потребу з’ясування тенденцій їхнього розвитку як на загальноукраїнському, так і на регіональному рівнях. Метою дослідження є аналіз трансформаційних змін в економічному та со-

ціальному розвитку міста Івано-Франківськ – одного з обласних центрів України 1992 року. Відповідно, серед основних завдань автори визначили: з'ясування методів економічного управління та діяльності місцевої влади в рамках переходу до ринкових відносин; фактологічне відображення перебігу основних економічних та соціальних процесів; демонстрацію складності соціальної адаптації суспільства до нових умов життя. Часовими рамками теми обрано перший рік української державності, що став знаковим з точки зору масштабності суспільних змін. Джерельною базою дослідження стали нормативні документи та рішення місцевої влади, матеріали тогочасної преси, свідчення безпосередніх очевидців подій. Стаття є першою спробою наукового узагальнення досвіду економічних перетворень та їхніх наслідків у конкретній адміністративній одиниці, продовженням авторських досліджень із сучасної історії Івано-Франківська¹.

Новий 1992 рік став першим роком української державної незалежності, тож більшість іванофранківців сприймала його прихід із великими надіями й сподіваннями, передовсім, на значне покращення соціально-економічної ситуації. Спадок радянської економічної системи кожного дня нагадував про себе напівпорожніми вітринами магазинів, постійними чергами роздратованих покупців, дивним алогізмом нібито надлишкової грошової й недостатньої товарної маси – з одного боку, і надзвичайно низьким рівнем заробітної плати та інших грошових доходів основної маси населення – з іншого. І хоча продовжували працювати державні промислові підприємства, і більшість працездатного населення міста ще звично зранку вирушала на роботу, загальна тенденція економічного спаду ставала очевидною домінантою повсякденного життя.

Здобуття української незалежності відбулося на фоні глибокої економічної кризи, яка охопила в той час увесь пострадянський простір. Ще в передноворічні дні, до пророкованої вітчизняним урядом лібералізації цін, у місті стрімко зросла вартість м'ясних продуктів та інших продовольчих товарів. 20 грудня 1991 року Івано-Франківський міськвиконком прийняв розпорядження про тимчасовий порядок заготівлі й продажу м'яса та м'ясопродуктів, яким передбачалося “максимально розширити заготівлю м'яса від населення по цінах за домовленістю; м'ясо, м'ясопродукти, в т. ч. ковбасні вироби, що реалізуються по комісійним цінам, продавати на ринках за купони і не більше двох кілограмів одному покупцеві; реалізацію м'ясопродуктів у підприємствах державної і кооперативної торгівлі та громадського харчування здійснювати громадянам за наявності паспорта”². Такі жорсткі заходи влади стали вимушеною реакцією на фактичне припинення виробництва й продажу в місті ковбасних виробів через фізичну відсутність сировини. Збої в м'ясозаготівлі виникли через інерцію відповідних державних органів у питаннях розрахунків за куплене в селян м'ясо (як колгоспів, так й індивідуальних виробників). Знецінення радянського рубля (радянського карбованця) і постійне зростання відпускних цін змушували селян відмовлятися від продажу м'яса державі, тим більше, що придбати їм щось у міських крамницях без відповідних міських талонів (сурогатного, паралельного з рублем, платіжного засобу) було неможливо.

Із середини грудня 1991 року ціна вареної ковбаси, за тотального її дефіциту, сягнула 35 рублів за 1 кг, а в комерційних магазинах за ковбасний копчений сурогат сумнівної якості уже правили 120 рублів³. У державній торговій мережі Івано-Франківська виникли серйозні проблеми із забезпеченням продажу не тільки м'ясних виробів, але й молока та хліба. Базарні ціни на ходові в передсвяткові дні спиртні напої складали 60–70 рублів за пляшку горілки та 80–100 рублів за шампанське. Це при тому, що середня зарплата в державному секторі коливалася в рамках 400–450 рублів.

На цьому фоні запровадження українським урядом з 10 січня 1992 року в обіг купоно-карбованців багаторазового використання (далі – карбованці (крб.))⁴, що подавалось українськими урядовцями як початок грошової реформи, зумовило додатковий ажіотаж на споживчому ринку, але принципово нічого не змінило в системі товарного забезпечення та цінової політики, особливо в питанні боротьби з галопуючою інфляцією.

Перший день використання паралельного з рублем українського карбованця спричинив додаткові черги в міських магазинах, ощадних касах, пунктах побутового обслуговування, де розрахунки проводилися саме в українських грошових знаках. Очікуване наповнення вітрин

магазинів достатньою кількістю товарів не справилося. Товарна маса в торгових закладах залишалася практично незмінною, але використання українських карбованців в перші дні викликало додаткові незручності. Видані напередодні у сумі 200 крб на одного працюючого в рахунок заробітної плати банкноти були в основному номіналом 50 і 100 карбованців. Брак дрібних купюр в 1, 2 чи 5 карбованців змушував споживачів або “отоварюватися” на всю суму номіналу, або ж очікувати розрахунку наступних покупців із дрібнішими грошми. Тогочасні ціни теж “кусалися”. Кілограм вершкового масла чи копченої ковбаси коштував у межах 130–140 крб. Формально не було оголошено й цінового курсу карбованця щодо рубля, натомість декларувалося нібито банківський обмінний курс 1 долара США на 10 українських купоно-карбованців (за один “зелений” у ті дні давали 120–130 радянських рублів)⁵.

На запровадження українських грошей відразу зреагував тіньовий ринок. Свій “патріотизм” проявили торговці базарів і “барахолки”. Торгівля тут швидко перейшла на національні гроші, при цьому вартість товарів у порівнянні з рублевою зросла. На “чорному ринку” грошові спекулянти (“мінйали”), які стояли на стихійних торжках біля універмагу “Прикарпаття” чи магазину “1 000 дрібниць”, або ж на речовому ринку (поряд із продовольчим колгоспним) на вул. Галицькій, у перший день запровадження карбованця встановили достатньо високий для нього обмінний курс: 2 українські карбованці вартували 25 радянських рублів⁶. При цьому дехто з мінйал із кавказькою зовнішністю відкрито демонстрував запечатані банківським способом пачки українських купюр, уміст яких перевищував дозволений максимум видачі в одні руки в багато разів⁷.

Не відставали від спритних кавказців і “свої”, місцеві. У полудень 10 січня на “барахольній” частині колгоспного ринку працівники міліції затримали місцевого “безробітного”, який займався самовільним продажем шампанського (тоді такі дії вважалися незаконною торгівлею). Окрім спекулятивного товару, в нього вилучили майже три тисячі рублів і 850 крб, більшість з яких – саме дрібним номіналом. Затриманий пояснив наявність у нього такої кількості нових грошей нібито бажанням мешканців міста продати (обмінати) власні купони на рублі за курсом 5–10 рублів за 1 крб. У Коломиї, на місцевому базарі, тогочасний хіт-товар – джинси продавався за 450 крб (у рублях їхня ціна складала орієнтовно 1 600 рублів)⁸.

В обігу залишалися й радянські рублі, але сфера їхнього застосування різко звузилася. Вони вживались як платіжний засіб у закладах громадського харчування, кафе та ресторанах, під час розрахунків за житлово-комунальні послуги в ошадкасах, в аптеках, поштових відділеннях та мережі “Союздруку”, у комісійних і кооперативних магазинах, у книгарнях і художніх салонах, у безготівковому обігу⁹. Сподівання українців, що введення “своїх” грошей дозволить зупинити маховик інфляції, стабілізувати ситуацію на споживчому ринку і, найголовніше, унезалежитися від курсу пікірувального радянського/російського рубля не виправдалися. Невдовзі курсові баланси української й російської одиниць зрівнялися, а весною власники останніх почували себе набагато впевненішими, ніж володарі суто українських грошових знаків. З першого квітня урядовою постановою було розширено сферу використання українського карбованця й невдовзі він став єдиною платіжною одиницею, витіснивши російський рубль із готівкового обігу.

Ще з попереднього року частина підприємливих івано-франківців компенсувала брак товарів і низькі зарплати так званім “економічним туризмом” – комерційними поїздками в сусідні країни для перепродажу на місцевих ринках вивезеної продукції та скуповуванням зарубіжного краму для реалізації в Україні. Пізніше це заняття набрало масштабних форм, перетворившись у “човниковий” бізнес. У січні 1992 року виникли серйозні труднощі для вітчизняних перекупщиків при перетині кордону, оскільки обласні ради суміжних прикордонних областей – Львівської, Закарпатської й Чернівецької ввели суттєві обмеження на вивіз багатьох груп товарів¹⁰. Це тимчасово зменшило потік надходжень імпорту, спричинивши підвищення базарних (ринкових) цін на закордонні товари.

Паралельно із запровадженням власної грошової одиниці та декларацією свободи ціноутворення українськими урядовцями був задекларований початок капіталізації виробничого комплексу. Однак курс на лібералізацію економіки вітчизняного уряду В.Фокіна не мав чітких економічних орієнтирів, був свого роду рефлексією на аналогічні дії, що здійснювалися в су-

сідній Росії російським прем'єр-міністром Є.Гайдаром. За такого підходу старий господарський комплекс, побудований на командно-адміністративній системі, руйнувався, у той час, коли ринкові відносини по-справжньому ще не були налагоджені. Механічне перетворення державних підприємств в акціонерні принципово не вирішувало проблем їхньої виробничої діяльності, натомість надавало керівникам заводів широкі управлінські повноваження. Із січня 1992 р. українські підприємства одержали право самостійно визначати ціну на власну продукцію, і вона зросла в кілька, а подекуди в кілька десятків разів. Директори використовували монополне становище своїх заводів для одержання надприбутків, при чому найактивнішими в зростаючому ціноутворенні були саме державні підприємства, що виготовляли сировину чи комплектуючі для інших. У першому кварталі 1992 року вартість промислової продукції івано-франківських виробників підскочила в середньому в 6,8 раза. Серед підприємств були й свої рекордсмени. Зокрема, ціни на продукцію заводу "Карпатресмаш" зросли в 32,8 раза, фурнітурного – у 13, тонкого органічного синтезу (ТОС) – у майже 18, шкіряного об'єднання – у 15, меблевого комбінату – майже в 10 разів¹¹. Але зростання вартості продукції спровокувало зворотний негативний ефект – значна частина випущених товарів чи комплектуючих не "знаходила" свого споживача, "осідала" неліквідом на складах підприємств. За перших три місяці нових економічних умов загальний обсяг виробництва товарної продукції івано-франківськими підприємствами склав 3,7 млрд карбованців, натомість її реалізація – тільки 2,1 млрд крб, решта залишилася на складах і прилавках магазинів через непомірні ціни¹².

У найгіршому становищі опинилися виробники кінцевої продукції, ті, хто продав її через систему торгівлі безпосередньо споживачам. Вони повністю залежали як від високих цін поставників, так і купівельної спроможності споживачів. Тривожним сигналом кризових явищ міської промисловості став публічно заявлений на початку лютого 1992 року намір керівництва ВО "Карпатпресмаш" припинити власний випуск і продати практично нову (введена в дію у квітні 1991 р.) італійську лінію з виробництва автоматичних машин "Івіта"¹³. Основною причиною такого кроку було різке зростання собівартості продукції через дорожнечу комплектуючих і брак коштів на реконструкцію підприємства задля адаптації до нових господарських умов діяльності. За оцінками заводських спеціалістів, ціна автоматичної моделі могла підскочити до півтора десятка тисяч карбованців, що в тих умовах практично виключало можливість її широкого збуту.

Окрім зростання цін на промислову продукцію, різко зросли тарифи на платні послуги в житлово-комунальній сфері – у 8 разів, на побутові послуги – більше, ніж у 10 разів¹⁴.

На економічний стан тогочасних підприємств суттєво впливала практика диверсифікації їхніх промислових потужностей і фінансових потоків, наслідком якої стали фінансові й господарські зловживання керівництва, "перекачування" державних коштів на підставні фірми та приватні рахунки. Один із найбільш ефективних каналів "вимивання" коштів із державних підприємств у 1992 році – це діяльність створених у їхніх рамках малих державних підприємств (МП), а також комерційних структур, що після виконання таких операцій, як правило, припиняли діяльність. Наявність дочірніх фірм, за умов неврегульованості тогочасного законодавства, давала можливість керівникам і зацікавленим особам зловживати службовим становищем, у тому числі здійснювати тиху приватизацію, яку в народі охрестили "прихватацією". На гостроту цієї проблеми вказувала зростаюча кількість подібних МП на івано-франківських підприємствах. Наприклад, флагман радіоелектронної промисловості ВО "Родон" мав у своїй структурі 12, ВО "Карпатпресмаш" – 13, "Прикарпатліс" – 9 таких підприємств¹⁵.

Подібний спосіб вимивання коштів із підприємств в Україні набрав загрозливих масштабів, змусивши в грудні 1992 року новий уряд Прем'єр-міністра Л.Кучми ухвалити декрет про упорядкування діяльності дочірніх підприємств. Документ передбачав регуляторні та контрольні процедури перевірки їхньої діяльності, заборону керівникам державних підприємств поєднувати участь у комерційних структурах, а також перереєстрацію статутів усіх МП у місцевих органах влади впродовж першого кварталу 1993 р. Урядові рішення зумовили повернення частини таких МП до материнського підприємства, або ж їх закриття. За офіційними даними, станом на 1 квітня 1993 року (коли минав термін перереєстрації і таким підприємствам закривали рахунки), у місті не пройшло подібну процедуру ще 174 малі держпідприємства. У той

же час 240 міських посадовців, що перебували на державних господарських посадах, усупереч урядовому декрету, суміщали свою основну діяльність із комерційною¹⁶.

Роздержавлення та приватизація підприємств прискорили процес скорочення працівників. На початку другого кварталу 1992 року кількість працюючих на основних промислових підприємствах міста склала 49 967 чоловік, що на 1 111 осіб, або 2,2%, менше, ніж на початок року. Частина робітників була переведена на роботу зі скороченим робочим тижнем. Відбулися суттєві скорочення (на 53%) і серед працівників сфери торгівлі та громадського харчування міста¹⁷. На початок травня у службі зайнятості міста було зареєстровано 2 310 осіб, які шукали роботу, і 443 зі статусом безробітних¹⁸. Такі незначні цифри безробітних можна пояснити скороченням іногородніх працівників із так званої категорії маятникових мігрантів. Станом на початок 1992 р. частка таких осіб (жителі сіл, які щоденно їздили на роботу до обласного центру) склала 37,5% від зайнятих у галузях господарського комплексу міста. Однак за період 1992–1995 рр. кількість таких працівників скоротилася на 9,2 тис. осіб¹⁹.

Серйозні проблеми залишалися й на споживчому ринку. Рівень забезпечення товарною масою, особливо продуктами харчування, постійно знижувався. Якщо за радянської управлінської системи існував контроль за виробництвом сільськогосподарської продукції “зверху”, то з відходом від директивних методів управління ради народних депутатів та їх виконками не змогли виробити дієві методи впливу на економічну ситуацію, а ринкові механізми стимулювання селян-виробників не діяли. В області продовжувалося падіння виробництва сільськогосподарської продукції: молока – на 24%, поголів’я худоби – на 12%. Середньостатистичний місячний надій молока від однієї корови у 1992 р. склав 533 л проти 697 л у 1991 р. Тож обсяги закупок молока для потреб міста Івано-Франківськ, у порівнянні з попереднім роком, скоротилися майже на 60%, суттєво зменшилися закупки м’яса та виробництво м’ясопродуктів. Як наслідок, зниження надходжень сировини – падіння виробництва основних виробників продовольчої продукції міста на 228 млн крб (мова йшла ще про відносно стабільні ціни та курс карбованця). За перші три місяці 1992 р. Івано-Франківський м’ясокомбінат знизив виробництво продукції на 78 млн крб, птахокомбінат – на 54,6 млн крб, хлібокомбінат – на 12,5 млн крб, кондитерська фабрика – на 9,3 млн крб²⁰.

Нові господарські умови вимагали змін і в системі державної торгівлі та забезпечення споживчого ринку відповідними товарами. У березні міськвиконком прийняв рішення про реорганізацію міського об’єднання “Продтовари” в комерційно-виробничу фірму “Галичанка”. Частина трудових колективів торгових закладів переходили на господарсько-договірні та комерційні відносини, брали в оренду приміщення та виробничі площі. Але регулювання цін на основні групи продовольчих товарів мало ще адміністративну природу. Їхнє підвищення здійснювалося за відповідним рішенням уряду чи місцевих рад, залежно від товарних запасів або надходжень.

Із травня більшість виробів м’ясної й молочної продукції отримали вільне ринкове ціноутворення, що знову ж таки спровокувало сплеск суспільного невдоволення. Редакції тогочасних місцевих газет були завалені скаргами від мешканців міста на незадовільний стан забезпечення продовольчими й промисловими товарами, численні зловживання у сфері торгівлі та побуту. Колишні комітети народного контролю при виконках доживали свій вік, натомість новостворювані обласні й районні державні адміністрації та ради перебували в стадії розмежування й поділу відповідних владних повноважень. Це накладало свій відбиток і на функціонування управлінської системи в рамках міського господарського комплексу.

Новою гострото набула “цукрова” проблема. Попит на солодку продукцію (пора літніх консервацій) значно перевищував торгову пропозицію. Сам цукор у роздрібній мережі відпускався за талонною системою, але отоварити навіть виділену кількість талонів було складно. Інформація про “викидання” в торгову мережу чергової порції солодкого продукту для влади була на рівні стратегічно-секретних відомостей, нерідко викликаючи скандали чи нездоровий ажіотаж на суспільному рівні та довжелазні черги в продовольчих магазинах²¹. Крім цього і торгові працівники, і правоохоронці виявляли чимало підроблених “цукрових” талонів. Тож торговий відділ міськвиконкому прийняв рішення про відміну талонної системи відпуску цього продукту й переходу з 1 липня 1992 року на реалізацію цукру за списками громадян. У пресі

були оприлюднені адреси продовольчих магазинів та перелік вулиць і будинків, мешканці яких “закріплювалися” за цими торговими закладами²². Така новація викликала нову хвилю невдоволення, оскільки не всі мешканці мали міську прописку чи проживали за відповідною адресою. Не сприяв такий підхід і розв’язанню проблеми в принципі через брак необхідних обсягів цукру.

Подібна ситуація була і з іншим “стратегічним” товаром – спиртним. Ще з попереднього року діяла талонна система придбання горілки в мережі державних магазинів з розрахунку 2 пляшки (1 літр) цього продукту на одну дорослу (від 21 року) особу. Аналогічно з цукром було впроваджено відпуск горілки за списками мешканців відповідно до місця проживання. Натомість заборонялося отоваритися спиртним за попередній місяць, якщо з якихось причин це не було зроблено²³.

Така практика регулювання порядку й обсягів споживання ходових товарів стосувалася тільки державних торгових установ. У комерційних магазинах ніяких обмежень не існувало, але й ціни були набагато вищими. Окрім цього, “процвітав” нелегальний продаж спиртного (у тому числі й різних сурогатів, самогонки) приватними особами біля ринків, на привокзальній площі. У місті почали “плодитися” так звані “точки” – квартири в житлових будинках, де продавалося нелегальне спиртне в необмеженій кількості. Зрештою, з грудня 1992 року міськвиконком відновив талонну систему придбання в магазинах спиртного – 2 пляшки в одні руки, скасувавши, щоправда, обмеження в часі для їх придбання.

Гострим залишалося питання наповнення товарною масою споживчих промислових виробів. У державних магазинах ціни на одяг, взуття, побутову техніку зрівнялися із базарними. Улітку чоловіча модна сорочка коштувала від 1 500 крб, закордонна футболка – 2 000 крб, вітчизняні чорно-білі телевізори (за наявності) можна було купити за 7–8 тис. крб, кольорові телевізори із системою PAL SEKAM розбирали за 16–18 тис. купуно-карбованців²⁴. Однак асортимент товарів залишався вбогим, тож більшість мешканців купувала одяг і взуття на промислових базарах. Кількість осіб, які займалися торгівлею на ринку, постійно зростала, що вимагало не тільки впорядкування нових торгових місць, але й унормування їхньої діяльності. Наприкінці травня міськвиконком затвердив новий порядок торгівлі на речових і продуктових ринках міста, визначивши розміри денної оплати за одне торгове місце: для громадян, які зареєстрували свою підприємницьку діяльність у міськвиконкомі, – 15 крб, для офіційно незареєстрованих та іноземних громадян – 50 крб, продаж товарів із мікроавтобусів та легковиків – 500 крб, з вантажного автомобіля чи автобуса – 1 000 крб.²⁵

Альтернативою державній торговій мережі з її регульовано-розподільчою системою поставала приватна торгівля, зорієнтована на вільні ринкові ціни чи вільноконвертовану валюту (в основному американський долар і німецьку марку). У місті появилася ряд магазинів, торгових відділів, де товари продавалися саме за іноземну валюту або ж цінники визначали вартість товару з відповідним для покупця перерахунком на український карбованець. Серед перших “ластівок” валютної торгівлі були магазини “Мінолта”, “Доброміль”, “Аускопрут”. Станом на початок липня 1992 року пропозиція щодо продовольчої групи закордонних товарів у подібних закладах була такою: банка сардин – 1 дол., півкілограмові упаковки кручених макаронів чи спагеті – 2 дол., кілограм сухої німецької ковбаси – 10 дол., кілограм кави в зернах – 6 дол., банка розчинної 200-грамової кави – 9 дол., пляшка італійського вина “Амаретто” – майже 11 дол. На промислові товари та побутову техніку ціни мало чим різнилися від сучасних. Дитяче німецьке взуття продавалося за 20–25 дол., турецькі шкірянки 150–170 дол., тисменицькі хутрові вироби від 400 до 1 700 дол. Побутова техніка європейських фірм “Філіпс” і “Сіменс” теж була в ціні: холодильники – 500 дол., мікрохвильові печі – 100–300 дол., пральні машини й порохотяги – 300–400 дол., телевізори – 1 000 дол.²⁶

Цінова прив’язка до іноземної валюти вберігала торгівців від швидкого знецінення українського карбованця, що девальював чи не щодня. Визначення курсового співвідношення національної одиниці до вільноконвертованої валюти здійснювалося на речових ринках приватними мініяйлами (валютниками) за їхніми правилами й курсом. У середині липня ціна продажу одного “зеленого” складала 170–180 купуно-карбованців, придбати його можна було за ціною 190–205 українських грошей²⁷, а подорожчання долара відбувалося чи не щотижня.

Влітку розпочалися роботи по ремонту і реконструкції у місті приватного готелю міжнародного класу “Роксоляна”, який за міжнародною класифікацією можна було означити як тризірковий. Його засновником стало спільне українсько-австрійсько-американське підприємство “Аускопрут”, узявши в оренду приміщення колишнього компартійного готелю на вул. Грюнвальдській. Перспектива появи готелю подібного класу неабияк схвилювала місцеву громадськість, особливо той факт, що за цінами – у твердій іноземній валюті – він був розрахований явно не на вітчизняного клієнта. Але в планах компанії-засновниці було відкриття через два роки в Івано-Франківську ще одного подібного закладу²⁸.

Зрештою, не тільки іноземці, але й частина місцевих виробників уже рекламували власні товари у вільноконвертованій валюті. Так, Івано-Франківська меблева фабрика упродовж квітня – червня пропонувала популярні меблеві гарнітури “Оксамит” за 800–900 німецьких марок, при цьому ціна в карбованцях постійно зростала²⁹.

Суттєвим чинником стрімкого зростання цін на споживчі товари та промислову продукцію стало підвищення вартості автомобільного пального та паливно-мастильних матеріалів, основну масу яких постачали з Російської Федерації. Зрозуміло, що злет цін на енергоносії зумовив і зростання ціни собівартості промислової продукції, а також вплинув на ритмічність функціонування виробничих потужностей. Особливою темою стали перебої, а невдовзі й постійний дефіцит автопалива. Першими це відчули мешканці районів, яким доводилося щоденно добиратися на роботу в Івано-Франківськ. Брак пального спричинив зменшення чисельності маршрутних автобусів та скорочення самих маршрутів на приміських і міжміських лініях. Почалися перебої в робочих графіках міських автобусних пасажирських перевезень. За збоями в автоперевезеннях почалися труднощі й на залізничних. Улітку керівництво Львівської залізниці скасувало маршрут приміського дизель-поїзда “Івано-Франківськ – Потутори”, додатково ускладнивши доставлення пасажирів до обласного центру.

Оскільки завіз і розподіл пального в область здійснювався централізовано, місцева державна влада намагалась адміністративними методами регулювати цю проблему. У лютому Івано-Франківський обласний виконавчий комітет ухвалив рішення про економію на території області паливно-мастильних матеріалів, яке визначало обсяг споживання палива на автотранспортних і промислових державних підприємствах, ліміти на їх використання, запроваджувало режим економії паливних ресурсів. Обмеження стосувалися також й автолюбителів (приватних власників). Їм визначалася норма споживання – 30 л пального на місяць, а інвалідам війни додатково виділяли ще 30 л на квартал³⁰. Отримання бензину приватниками здійснювалося за спеціальними картками-запрошеннями, що розповсюджувалися через спілки автомобілістів. Брак бензину спричинив величезні черги на автозаправках, його “прихватацію” на державних підприємствах. “Народні умільці” з успіхом “тиражували” бензинові картки, вносячи свій посильний “вклад” у загострення бензинового “голоду”.

Коли вал підробок став незворотним, неефективні адміністративні обмеження було скасовано, і з вересня 1992 року запроваджено нові правила заправки: не більше 20 л у бак машини за “живою” чергою, без заповнення каністр та інших ємностей. Щоб звузити можливі зловживання, автозаправні станції були переведені на роботу тільки в денний час. В Івано-Франківську приватні автомобілісти отримали змогу заправлятися тільки на одній автозаправній станції, але й ціни на пальне на ній були вищими, ніж на АЗС, де заправлялись авто державних підприємств чи пільговиків³¹. Зрештою, і ці заходи не дали потрібних результатів, оскільки бензину не вистачало фізично, і не тільки в області, але й в Україні загалом. Наприкінці жовтня обласна влада вдалася до крайніх заходів. Було заборонено вільний продаж бензину приватним автовласникам, суттєво зменшено ліміти для транспортних засобів державних і комунальних підприємств, дано завдання до початку 1993 року переобладнати вантажний державний автотранспорт на скраплений газ³². Але пересічний українець і за таких умов знаходив вихід із складної ситуації. Як зазначалось у тогочасній пресі, “незважаючи на повне припинення реалізації бензину приватним власникам, вони ще їздять вулицями міста, і їх кількість у пропорційному відношенні до державного транспорту з кожним днем зростає”³³.

Економічні негаразди суттєво впливали й на повсякденне життя мешканців міста. Ще взимку місто пережило своєрідний сміттєвий колапс, викликаний проблемою утилізації твер-

дих побутових відходів. Старий міський полігон був остаточно закритий, натомість відкриття нового біля села Рибне на околиці Івано-Франківська застопорилося через протести місцевих жителів і технологічну неготовність самого сміттєзвалища. Із 18 січня вивіз відходів з міста припинився, сміттєві майданчики перетворилися на цілі купи неприбраного побутового сміття, виникали стихійні звалища, загрожуючи антисанітарією та поширенням інфекційних хвороб³⁴.

По-різному із проблемою боролися місцеві ЖЕО. Деякі з них відмовляли мешканцям багатоповерхівок, де були найбільші сміттєві “терикони”, у видачі продуктових талонів. Це змушувало міських жителів проявляти дива винахідництва. “Західний кур’єр” навів приклад боротьби зі сміттєвою проблемою мешканцями однієї багатоповерхівки, яким керівництво ЖЕО припинило видачу продуктових талонів до моменту ліквідації численних сміттєвих куп біля будинку. Люди приватно замовили бульдозер, що вирив яму, зсунув туди відходи та загорнув їх землею. Сміттєві контейнери пересунули до сусідньої багатоповерхівки, і уже мешканці останньої мали проблеми у взаєминах з комунальниками³⁵. Зрештою, із 17 лютого запрацював новий полігон, і в місті почалося велике прибирання.

Не менш резонансним улітку постало питання відкриття в місті української гімназії. Воно ініціювалося представниками громадськості, було підтримане депутатським корпусом міськради та знайшло своє юридичне оформлення в розпорядженні Представника президента України в Івано-Франківській області В.Павлика про створення Івано-Франківської української гімназії. Безпосередні рішення щодо часу відкриття, місця розташування та формування педагогічного колективу приймав Івано-Франківський міськвиконкомом, який тимчасово визначив для майбутньої гімназії приміщення середньої школи № 2 на вул. І.Франка. Відповідно, сама СШ №2 була розформована, а її учні та педагогічні працівники переводилися до інших шкіл міста. Такі ухвали міської влади спричинили гостру суспільну дискусію та протести різних сторін, втягнутих у цей конфлікт³⁶. Частина опозиційних до міського голови Я.Тайліха депутатів міськради категорично не погодилася з варіантом школи на вул. І.Франка й підтримала ініціаторів створення гімназії, які вимагали від влади надати їй приміщення тільки в центрі міста, зокрема, колишній Будинок політосвіти на вул. Радянській, 46. Однак ще у вересні 1991 р. міськвиконком ухвалив рішення про передачу його дитячій музичній школі №1. Тож колектив музичної школи намагався відстояти своє право на кращі умови діяльності. Натомість учителі СШ №2 теж виступили проти ліквідації свого закладу, проводячи публічні акції протесту перед стінами міськвиконкому та обласної ради³⁷.

Тугий вузол взаємних претензій доповнився наприкінці червня політичною акцією міської організації Народного руху України, учасники якої виступили із численним переліком претензій і вимог до влади різних рівнів. Сім депутатів-рухівців міської та обласної рад ініціювали з 28 червня голодування до часу задоволення їхніх вимог, серед яких було й питання щодо гімназії. Міськвиконком пішов голодуючим на певні поступки, але в питанні гімназії залишився на своїй позиції³⁸. Як самостійна юридична одиниця, українська гімназія відкрилася в приміщенні колишньої школи на вул. І.Франка й 1 вересня прийняла перших гімназистів. А в лютому 1994 року, після здачі в експлуатацію цільової новобудови в мікрорайоні Пасічна, була переведена до нового сучасного навчально-освітнього комплексу.

Непоступливість колективу музичної школи ледь не коштувала музичним педагогам зменшення державного фінансування дитячих музичних шкіл. Затверджуючи бюджет міста на друге півріччя 1992 року, частина міських депутатів вимагала скоротити кошти цим освітнім закладам і запропонувала перекласти їхнє часткове утримання на плечі батьків дітей, які здобували музичну освіту. Однак позиція міського голови Я.Тайліха та міськвиконкому була твердою, більшість підтримала пропозицію мера, й школам виділили обіцяне фінансування³⁹. Зрештою, за своєю вартістю, ці, як й інші бюджетні кошти, були невдовзі нівельовані галопуючою інфляцією.

У липні 1992 року відбулися персональні зміни в керівництві міськвиконкому. Указом Президента України Л.Кравчука першого заступника голови міськвиконкому З.Шкутяка було призначено першим заступником голови облдержадміністрації. На посаду начальника житлово-комунального господарства ОДА перейшов і заступник мера Б.Ониськів. Їхні місця упродовж майже чотирьох місяців залишалися вакантними, і тільки наприкінці жовтня на засіданні міськ-

виконкому першим заступником голови міськвиконкому був затверджений виконувач обов'язків В.Голод, а на його функціональне місце заступника – новопризначений Я.Павлюк. Однією з причин такого затяжного пошуку кандидата на посаду заступника голови виконкому був низький посадовий оклад – близько 5 700 крб на місяць (станом на липень – серпень 1992 р.)⁴⁰. У цей час платня обласних чиновників була не набагато вищою: голова обласної ради отримував 9 190 крб, завідувачі відділів – 5 900 крб, консультанти ради 4 300–4 700 крб⁴¹.

Натомість середня зарплата керівників більшості провідних підприємств міста влітку була на рівні 14–15 тис. крб, не рахуючи премій⁴². А в четвертому кварталі 1992 року, за даними відділу праці і соціальних питань облдержадміністрації, навіть з урахуванням інфляційних процесів, вона суттєво перевищувала платню державних посадовців. Наприклад, керівник Івано-Франківського швейного об'єднання отримував 67 тис. 312 крб, ВО “Карпатагроماش” – 59 тис. 932 крб, заводу “Металопласт” – 52 тис. 924 крб.⁴⁰ Частина керівників великих підприємств – “Промприладу”, Івано-Франківського УБР, Івано-Франківського лісокомбінату, УМГ “Прикарпаттрансгаз” та ін. узагалі відмовилася подавати інформацію щодо доходів, посилаючись на “комерційну таємницю”, хоч, за даними названого відділу, зарплата більшості керівників була не нижче 45 тис. у місяць⁴³. Такі доходи керівників пояснювалися правом очільників держпідприємств самостійно визначати собі рівень платні, хоча вони відносилися до категорії державних посадових осіб і, відповідно, на них мало поширюватися положення ухвалені парламентом улітку 1992 року постанови про розміри оплати праці, де вказувалося: “Встановити, що державні посадові особи, будь-якого рівня на території України, не можуть одержувати більшу заробітну плату, ніж заробітна плата Президента України”. Станом на грудень 1992 р. офіційна зарплата українського очільника була в межах 20 тис. крб, однак господарські керівники на місцях дозволяли собі ігнорувати подібні обмеження⁴⁴.

Незважаючи на соціально-економічну кризу, життя міста продовжувалося. Ліквідація “закритого” статусу області сприяла розширенню його транспортно-географічних зв'язків. Ще наприкінці 1991 року був започаткований перший регулярний автобусний маршрут “Івано-Франківськ – Варшава”, яким користувалася частина “човникових” торговців або ж приватних осіб⁴⁵. У березні керівництво міськвиконкому ухвалило рішення ініціювати відкриття першої міжнародної авіалінії, яка б з'єднала Івано-Франківськ із німецьким містом Франкфурт-на-Майні. Однак практичне втілення в життя цього проекту дещо затягнулося, і сам маршрут був відкритий тільки в серпні 1992 року⁴⁶. Натомість із 14 травня, у зв'язку з ремонтом злітної смуги на Львівському аеродромі, Івано-Франківський аеропорт упродовж місяця забезпечував авіарейси до польської столиці на міжнародному маршруті “Івано-Франківськ – Варшава”⁴⁷. А з 24 травня було відкрито вже власну міжнародну авіалінію “Івано-Франківськ – Манчестер”. Ініціатором її створення стала англійська туристична компанія “Українська подорож”, один із керівників якої, британський бізнесмен українського походження Б.Сопель, мав родинне коріння на прикарпатській землі⁴⁸. Окрім міжнародних авіаперельотів, Івано-Франківський аеропорт забезпечував обслуговування понад десятка регулярних авіарейсів на внутрішніх українських авіалініях, а також повітряні маршрути до ряду столиць колишніх союзних республік.

Доволі різноманітним залишалось й культурно-мистецьке життя міста. На сцені Івано-Франківського обласного музично-драматичного театру ім. І.Франка ставилися нові вистави місцевого театрального колективу, а також проводились естрадні концерти заїжджих митців. Улітку епіцентром мистецько-культурних заходів стало приміщення мистецької галереї “Пасаж”. У червні в її залах відбулися виставки графіки іспанського художника Антоніо Міро, німецької художниці Емми Андрієвської та українського митця Мирослава Яремака. У липні там же розгорнулася експозиція живопису українця за походженням Павла-Тараса Голоцвана із Аргентини. У рамках продовження мистецького фестивалю “Імпреза”, започаткованого ще 1989 року, у серпні пройшла виставка актуального мистецтва “Рубероїд-І”, участь у якій узяли українські митці з різних регіонів країни. А в Києві, у приміщенні “Українського дому”, була проведена виставка робіт з колекції бієнале “Імпреза-91” під назвою “Імпреза-міжсезоння”⁴⁹.

Із розпадом мережі кінофікації прискорилося комерціалізація діяльності міських кінотеатрів. На початку липня на базі колишнього кінотеатру імені І.Франка (на вул. Грушевського), був створений Будинок кіно ім. І.Франка зі статусом самостійної господарської одиниці

та індивідуальною прокатною політикою⁵⁰. Продовжили функціонування кінотеатри “Космос” та ім. Шевченка, а також кінозал народного дому “Княгинин” (колишнього кінотеатру “Комсомолец”). І хоч кількість відвідувань кіносеансів суттєво скоротилася, городяни ще ходили на покази фільмів, репертуарний перелік яких дедалі частіше складався із зарубіжних стрічок. Серед причин зниження кількості кіноглядачів стало постійне зростання вартості квитків. У порівнянні із цінами грудня 1991 року вони зросли в сім разів⁵¹. Конкуренцію кінотеатрам склали приватні відеозали. Вони мали можливість оперативніше оновлювати відеотеки, та й ціни на відеофільми, на відміну від попередніх років, були нижчими за ціни на квитки в кінотеатри.

У серпні в Івано-Франківську та області на офіційному рівні відбулось урочисте відзначення 50-річчя створення Української повстанської армії (УПА). Прикарпатська делегація взяла участь у святкових заходах у Києві, а на місцевому рівні святкування тривало два тижні. Масштабність заходів зі святкування ювілею УПА навіть спричинила скорочення термінів мисливського сезону в області. За розпорядженням керівництва обласної державної адміністрації, його початок із 5 серпня був перенесений аж на 29 серпня, щоб не наразити на небезпеку учасників масових гулянь у лісових масивах області⁵².

Відзначення першої річниці незалежності Української держави для міста завершилося підписанням Президентом України Л.Кравчуком 26 серпня указу про створення на базі Івано-Франківського державного педагогічного інституту імені Василя Стефаника Прикарпатського університету імені Василя Стефаника⁵³. Цим було покладено початок творення класичного університету, який невдовзі став одним із флагманів вищої школи на Прикарпатті.

Специфічною суспільною проблемою літа – осені 1992 року було перманентне перебування в місті великої кількості заїжджих осіб ромської національності, які розбили свій тимчасовий стан у сквері біля Привокзальної площі. Як сам табір, з відповідними побутовими атрибутами й санітарною обстановкою, так і специфічна поведінка циган на вулицях викликали чимало нарікань і скарг городян до місцевих владних структур. Неодноразові спроби нейтралізації їхньої асоціальної діяльності й депортації циган за межі міста стали предметом уваги не однієї апаратної наради в міськвиконкомі. Спільними зусиллями міського відділу міліції та залізниці перед святкуванням Дня незалежності ромів утретє вдалося спровести з міста. Але на початку вересня останні знову повернулися, розбивши табір на традиційному місці. Тож представники міліції вкотре обіцяли міському керівництву остаточне вирішення суспільно дражливого питання, що набуло затяжного характеру⁵⁴.

Ще одним чинником суспільного неспокою городян стали постійні проповіді на пішохідній частині вулиці Радянської (тепер Незалежності) представників релігійної общини “Юс-молос” (майбутньої секти “Біле братство”). Вони з’явилися в місті під кінець жовтня, проповідуючи прихід у 1993 р. “страшного суду”, і закликали громадян “очиститись” від земних проблем і приєднатись до їхнього “братства”⁵⁵.

Із 1 листопада вуличний таксофонний зв’язок у місті став безкоштовним. Такий “подарунок” місцевих телефоністів був вимушеним кроком через дефіцит телефонних жетонів, що в масовому порядку “зникали” з обігу (за вересень із 30 тис. жетонів повернулося телефоністам тільки 7,5 тис.) і зростаючу собівартість їх виготовлення. Натомість, очікуване введення в обіг розмінної української монети так і не відбулося. У терміновому порядку ВАТ “Родон” зобов’язався виготовити відповідні телефонні картки, використання яких дозволило б відновити платність вуличного телефонного зв’язку⁵⁶.

А під кінець осені відбулися дві знакові події. 25 листопада на недобудованому стадіоні “Рух” пройшов футбольний матч 1/8 фіналу Кубка України, у якому місцеве “Прикарпаття” приймало титузоване київське “Динамо” й поступилося з рахунком 0:2. Не допомогла івано-франківцям й обіцяна фінансова мотивація в півтори сотні американських доларів за перемогу, задекларована одним українським бізнесменом із діаспори⁵⁷. А наступного дня для багатьох тисяч івано-франківських шанувальників перших телевізійних “мільних опер” завершився показ культового латиноамериканського телесеріалу “Багаті теж плачуть”. Його обов’язковий перегляд не могли зупинити ні вимушені дискретні відключення електроенергії в спальних районах міста, ні плутанина з трансляціями республіканських і місцевих телеканалів, ні навіть сесії міської ради, проведення засідань яких частина депутатів зривала чи не із цієї саме причини⁵⁸.

Наприкінці грудня 1992 р. міська рада ухвалила рішення про створення міського Фонду комунального майна, на який покладалося завдання організації роздержавлення та приватизації об'єктів комунальної власності, і Контрольну комісію з питань приватизації⁵⁹. Місто входило в етап форсованої приватизації, що сприймалась як панацея в питаннях розвитку ринкових умов і ліквідації негативних наслідків краху адміністративної економіки. А завершився перший рік державної незалежності приємною звісткою. За вагомих внесок у розвиток світової культури Британський Кембріджський міжнародний біографічний центр присудив звання “Міжнародна людина року (1991–1992)” мешканцеві Івано-Франківська, визначному прикарпатському художнику Денису Іванцеву⁶⁰.

Незважаючи на суспільні потрясіння, жорстку економічну кризу, пов'язану з тотальним дефіцитом товарів і галопуючою інфляцією (понад дві тисячі процентів річних), зростання соціальної напруженості, перший рік української незалежності став кроком адаптації тогочасного суспільства до нових економічних та соціальних умов. Складний рік для Івано-Франківська обійшовся без резонансних суспільних потрясінь і більшість його мешканців із надією дивилася в майбутнє.

1. Кобута С. В умовах національно-державної незалежності України. Станіславів – Станіслав – Івано-Франківськ (до 350-річчя Івано-Франківська) : монографія / С. Кобута, Л. Кобута. – Івано-Франківськ ; Львів ; К. : Манускрипт-Львів, 2012. – С. 126–157; Кобута С. Міська влада Івано-Франківська (1990–1994): правління “перших демократів” / Степан Кобута // Галичина : Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 2011. – № 18–19. – С. 80–96.
2. Маєш паспорт – купи ковбасу // Західний кур'єр. – 1991. – 26 груд.
3. Шок вже почався // Галичина. – 1992. – 1 січ.
4. У широкому вжитку спочатку домінувала назва “купон”, а згодом утвердилася назва “карбованець”. 16 листопада 1992 р. Указом Президента Л. Кравчука купоно-карбованець визнавався єдиним законним засобом платежу на території України, а Національний банк України на початку 1993 р. дав роз'яснення, що вітчизняний платіжний засіб офіційно має назву “український карбованець”, слово ж “купон” стосувалося форми існування грошової одиниці, на зразок банкнота, казначейський білет, монета тощо.
5. Глянцев С. Розкажу вам казку про купони / Сергій Глянцев // Західний кур'єр. – 1992. – 16 січ.
6. Войтик В. День перший: як завжди без товарів / Вадим Войтик // Західний кур'єр. – 1992. – 16 січ.
7. Глянцев С. Розкажу вам казку про купони...
8. Валюта з кримінальним духом // Західний кур'єр. – 1992. – 16 січ.
9. Інструкція про порядок видачі населенню купонів багаторазового використання і продажу за них товарів // Галичина. – 1992. – 6 січ.
10. Вівчар Б. За кордон? Не радимо / Богдан Вівчар // Галичина. – 1992. – 15 січ.
11. Стан господарки міста за перший квартал // Західний кур'єр. – 1992. – 16 квіт.
12. Там само.
13. Продається “Івіта” // Західний кур'єр. – 1992. – 15 лют.
14. Стан господарки міста за перший квартал...
15. Державі доводиться балансувати // Західний кур'єр. – 1993. – 10 квіт.
16. Там само.
17. Стан господарки міста за перший квартал...
18. Войтик В. Скільки безробітних у нашому місті? / Вадим Войтик // Західний кур'єр. – 1992. – 14 трав.
19. Романюк М. Міграція населення Галичини за 1960–1995 роки / Михайло Романюк // Галичина : Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 1997. – № 1. – С. 171.
20. Стан господарки міста за перший квартал...
21. Гордієнко В. Заступник голови міськвиконкому О. Галько позавчора зробив спробу поставити редакцію “на місце” / Василь Гордієнко // Західний кур'єр. – 1992. – 11 черв.
22. Цукор: новий порядок продажу // Західний кур'єр. – 1992. – 9 лип.
23. Всім, хто купує і продає горілку, на замітку // Західний кур'єр. – 1992. – 28 листоп. – 4 груд.
24. Крам-путівник // Західний кур'єр. – 1992. – 18 лип.
25. Хочеш торгувати – плати // Західний кур'єр. – 1992. – 28 трав.
26. Не варто везти з-за кордону повні торби, везіть краще повні гаманці валюти // Західний кур'єр. – 1992. – 11 лип.
27. Біржа валюти – ринок // Західний кур'єр. – 1992. – 18 лип.

28. Богданів І. Валютний готель – не розкіш... / І. Богданів // Західний кур'єр. – 1993. – 27 черв.
29. Реклама // Галичина. – 1992. – 18 квіт.
30. Бензиновий прогноз // Західний кур'єр. – 1992. – 27 серп.
31. У вересні для автолюбителів Івано-Франківська виділено 210 тонн бензину // Західний кур'єр. – 1992. – 22 серп.
32. Тиждень // Західний кур'єр. – 1992. – 31 жовт.
33. Там само.
34. Глянцев С. Заступник голови міськвиконкому Віктор Голод стверджує, що за кілька днів, тижнів місто стане чистим / Сергій Глянцев // Західний кур'єр. – 1992. – 22 лют.
35. Там само.
36. Освіта і культура: гаряча точка // Західний кур'єр. – 1992. – 23 трав.
37. Глянцев С. Твердий горішок не по зубах владі / Сергій Глянцев // Західний кур'єр. – 1992. – 23 черв.; Боднарчук Н. Середня школа № 2 вже майже не школа / Наталка Боднарчук // Західний кур'єр. – 1992. – 23 черв.
38. Ухвала одинадцятої сесії Івано-Франківської міської ради “Про ситуацію у місті у зв'язку з акцією протесту групи депутатів обласної та міської Рад” від 3 липня 1992 р. // Західний кур'єр. – 1992. – 9 лип.
39. Василенко Г. Бюджет з невеликими поправками прийнято / Г. Василенко // Західний кур'єр. – 1992. – 23 лип.
40. Тиждень // Західний кур'єр. – 1992. – 31 жовт.
41. Яка зарплата в голови // Галичина. – 1992. – 15 серп.
42. Скільки у директора в гаманці? // Галичина. – 1992. – 22 лип.
43. Владко З. Від кожного – по здібностях, кожному – по трохи, а директорам – більше / З. Владко // Західний кур'єр. – 1993. – 3 квіт.
44. Там само.
45. Автобус везе у Польщу // Західний кур'єр. – 1991. – 14 груд.
46. От тепер і політаємо // Західний кур'єр. – 1992. – 22 серп.
47. На крилах – в Європу // Галичина. – 1992. – 15 трав.
48. У Манчестер? Без проблем // Галичина. – 1992. – 26 трав.
49. Статистика / ІМПРЕЗА – міжнародне бієнале / упоряд. І. Панчишин, А. Звіжинський. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 178.
50. Будинок кіно готує сюрпризи // Західний кур'єр. – 1992. – 18 лип.
51. Кіно стає розкішно // Галичина. – 1992. – 26 серп.
52. Половання зачекає // Галичина. – 1992. – 15 серп.
53. Указ Президента України “Про утворення Прикарпатського університету” // Галичина. – 1992. – 28 серп.
54. У виконкомі міської ради // Західний кур'єр. – 1992. – 17 верес.
55. Посланці головного судді? Західний кур'єр. – 1992. – 24 жовт.
56. З завтрашнього дня телефони стають безплатними // Західний кур'єр. – 1992. – 31 жовт.
57. Тиждень // Західний кур'єр. – 1992. – 28 листоп. – 4 груд.
58. Дорошенко В. І депутати плачуть? / Василь Дорошенко // Галичина. – 1992. – 24 лип.
59. Про фонд комунального майна : Ухвала XII сесії Івано-Франківської міської ради // Західний кур'єр. – 1993. – 1 січ.
60. Міжнародна людина року – художник з Івано-Франківська // Галичина. – 1992. – 26 груд.

Статья посвящена анализу основных тенденций экономического и социального развития Ивано-Франковска после достижения Украиной государственной независимости. Рассмотрены кризисные явления экономических процессов, обусловленные переходом к рыночным отношениям перемены в городской хозяйственной инфраструктуре. Поданы примеры регуляторных и административных мер городской власти по стабилизации экономической ситуации. Отмечены узловые моменты социальных проблем развития города, поведения и настроения городских жителей. Отображены состояние бытовой жизни обычных граждан, уровень товарного и бытового обеспечения их жизненных потребностей.

Ключевые слова: *інфляція, Івано-Франковск, економічний кризис, Івано-Франківський горисполком, рыночные отношения.*

The article deals with the analysis of the main tendencies in the economic and social development of Ivano-Frankivsk after the state independency gaining of Ukraine. It analyses the crisis phenomena of the economy processes and the changes in the infrastructure of the public economy of the town, which were caused by the switching over to the new market conditions. It demonstrates the examples of the town authority's

regulatory and administrative measures taken in order to stabilize the economic situation. It depicts the main moments of the town development social problems as well as the behaviour and the moods of its citizens. It illustrates the everyday conditions of the ordinary citizens and the level of the product and goods providing of their living needs.

Keywords: *inflation, Ivano-Frankivsk, economical crisis, Ivano-Frankivsk town executives, market relations.*

УДК 94(477.86):168.522(477+438)

Петро ФЕДОРЧАК, Тетяна ФЕДОРЧАК

УЧАСТЬ ПОКУТЯН У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті висвітлюється внесок уродженців Покуття у розвиток українсько-польських відносин у галузі культури. Показано, що творчі освітні, наукові, літературні й мистецькі взаємини сприяють збагаченню української та польської культур. Велика увага відводиться висвітленню діяльності С. Вінченза, В. Стефаніка та інших відомих українських і польських письменників, поетів, художників, котрі співпрацювали між собою, відтворюючи у своїх працях символізм нашого краю, його багату природу, людські спільноти та культурну й мистецьку спадщину.

Ключові слова: *Покуття, співробітництво, освітні заклади, література, мистецтво.*

Українсько-польські взаємини на Покутті розвивалися впродовж віків. Однак після досягнення Україною та Польщею незалежності для їх розвитку створилися більш сприятливі умови. Їм, зокрема, поспривав укладений у 1992 р. договір між Україною й Республікою Польща (РП), який передбачав налагодження багатостороннього регіонального співробітництва¹.

Покуття є одним із наближених до РП історико-географічних регіонів, а тому набутий тут досвід у галузі українсько-польських взаємин у сфері культури представляє наукову цікавість.

Покутяни, передусім, сприяють налагодженню українсько-польських взаємин у галузі освіти. Прикладом може бути активна культурно-освітня діяльність Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаніка. Тут у 1992 р. за ініціативою покутянина професора Миколи Лесюка створено кафедру слов'янських мов, відкрито відділення польської мови й літератури, започатковано підготовку спеціалістів-полоністів¹. Підготовці полоністів у Прикарпатському університеті сприяють викладачі навчальних закладів Республіки Польща, які читають тут лекції, обмінюються досвідом. За ініціативою М.Лесюка відбувається обмін студентами-полоністами Прикарпатського університету зі студентами-україністами Варшавського університету. Він також зініціював проведення щорічних Всеукраїнських орфографічних конкурсів з польської мови, у яких беруть участь студенти вищих навчальних закладів України. Це сприяє популяризації спеціальності з полоністики. Її тепер набувають не лише прикарпатці, але й вихідці з інших областей. До 2012 р. у Прикарпатському університеті підготовлено понад 350 спеціалістів-полоністів². Шість з них, зокрема, Оксана Баранівська, Мирослава Хороб, Уляна Рис захистили кандидатські дисертації з польської мови чи світової літератури. Випускники відділення польської мови і літератури Прикарпатського національного університету працюють в освітніх закладах та адміністративних органах України й Республіки Польща.

Українсько-польським культурним взаєминам сприяють творчі зв'язки між загальноосвітніми школами та гімназіями двох країн. Так, у 2002 р. учителі й учні Отинійської загальноосвітньої середньої школи, що на Івано-Франківщині, відвідали дві гімназії в польському місті Кшепіце. Українські вчителі тут вивчали досвід польських колег із навчання та виховання учнів, оглянули навчальні кабінети, приміщення для занять спортом і відпочинку, ознайомилися з веденням шкільної документації. Отинійські й польські учні взяли участь у спільних